

Enintään 6 tehtävään saa vastata. Tehtävät arvostellaan pistein 0–6, paitsi muita vaativimmat, +:lla merkityt jokeritehtävät, jotka arvostellaan pistein 0–9. Moniosaisissa, esimerkiksi a-, b- ja c-kohdan sisältävissä tehtävissä voidaan erikseen ilmoittaa eri alakohtien enimmäispistemäärät.

1. Esitä, miten tiedon käsite filosofiassa määritellään, ja selitä määritelmää.
2. Jotkut tulkitsevat kaikki ihmisen teot egoistisiksi. Esimerkiksi autan ystävääni hädässä. Tekoni voidaan selittää egoistiseksi sanomalla, että tein sen, jotta minulle tulisi siitä hyvä olo. Arvioi väitettä, että altruismi on mahdollista.
3. Eri kulttuureissa moraalit määritellään eri tavoin. Voiko olla moraalisia totuuksia, ellei ole yksimielisyyttä siitä, mitä moraalit ovat? Anna esimerkkejä eri kulttuurien toisistaan eroavista moraalikäsitteistä. Käytä hyväksesi uskonnon tai elämäntutkimustiedon ja historian tietojasi.

Noam Chomsky, s. 1928

4. Noam Chomsky on kuuluisa kielitieteilijä ja kulttuuriradikaali. Selitä alla olevan tekstinäytteen pohjalta,
  - a) mitä Chomsky tarkoittaa edistyneellä moraalilla näkökannalla, ja
  - b) pohdi moraalin perusteita.

"Rationalistinen käsitys otaksuu, että on olemassa tiettyjä ihmisluontoon kuuluvia ominaisuuksia ja että meidän tulee selvittää, mitkä nämä ominaisuudet ovat. Olkoonkin, että me emme tiedä paljonkaan niistä... On olemassa perinteisen rationalismin kehityslinja, joka kulkee Descartesista vapaahenkisemmän Rousseau'n kautta (Rousseau on monitahoinen hahmo, mutta tarkoitan tässä "Tutkielman eriarvoisuudesta" kirjoittanutta vapaahenkisempää Rousseaut) joihinkin Humboldtin kaltaisiin kantilaisiin ja muihin 1800-luvun vapausajattelijoihin. Sen mukaan ihmisluontoon kuuluu jonkinlainen luomisen halu, tarve hallita omaa tuottavaa ja luovaa työtään, halu olla vapaa autoritaarisista rajoituksista, jonkinlainen tarve työskennellä itse valitsemiensa ehtojen vallitessa ja vapaassa yhteistyössä

muiden kanssa. Joidenkin mukaan ihmisluonto käsittää nimenomaisesti nämä ominaisuudet. Tällöin orjuus, palkkaorjuus, herruus, autoritaarisuus jne. olisivat pahuutta, joka loukkaa perimmäisiä inhimillisiä periaatteita ja ihmisen luontoa ja on siksi sietämätöntä. Meidän velvollisuutemme olisi löytää ja poistaa kaikki autoritaarisen valvonnan muodot, kajoaminen henkilön arvokkuuteen ja vapauteen jne.

Empiristinen näkökanta sen sijaan omaksuu täysin toisenlaisen asenteen kaikkeen tähän. Sen mukaan ihmisolennot ovat muokattavissa, vailla nimenomaisesti heille kuuluvia ominaisuuksia, ja voivat poiketa kaikilla tavoilla toisistaan ja olla keskenään yhtä erilaisia kuin kissa ja koira. Siten ei olisi mitään moraalista estettä puuttua perimmäisiin ihmisoikeuksiin, koska tällaisia oikeuksia ei ole olemassa; ihmiset ovat vain sekalainen kokoelma ominaisuuksia, muokattavissa ja muutettavissa. Voi tietysti toivoa, että tapahtuu muutosta parempaan, mutta moraalilla ei ole asian kanssa tekemistä.

Itse asiassa en näe mitään tapaa yhdistää edistyksestä moraalista näkökantaa empiristisiin otaksumiin ihmisestä. Mielestäni tämä juuri onkin yksi niistä syistä, joiden vuoksi empirismi on ollut niin houkutteleva ideologia modernille älymystölle. On syytä kysyä, miksi se on ollut niin puoleensavetävä. Miksi empirismi ilmaantuu yhä uudelleen? Marxismi, konservatismi, mitä erilaisimmat ideologiat ovat syvästi sitoutuneet empiristisiin ideoihin. Näin ei ole siksi, että nämä ideat olisivat osoittautuneet menestyksellisiksi. Näin ei ole siksi, että niille olisi jotakin älyllistä tukea, jotain evidenssiä. Päinvastoin lähes kaikki mitä me tiedämme osoittaa, että nämä ideat ovat joko käsittämättömiä tai väärinä. Tarkoitin nyt empirististä käsitystä ihmisluonnosta, en empirististä käsitystä tieteenharjoituksesta. Empiristisen ihmiskäsityksen puolesta ei voi esittää yhtäkään kunnan perustetta, sitä vastaan moniakkin. Miksi se siis hyväksytään kuin jokin opinkappale tai dogmi? No, tässä minusta on paikallaan kysyä, miten se palvelee niiden tarpeita, jotka sen hyväksyvät. Ja vastaus tähän kysymykseen on jokseenkin selvä."

Hannu Reimen keskustelu Noam Chomskyn kanssa vuonna 1984
(ilm. 1988 teoksessa *Language and Politics*, suom. Juha Savolainen 1993)

5. Ludwig Wittgenstein (1889–1951) pohtii alla olevassa lainauksessa, kuinka värit ovat olemassa. Olioilla, kuten aineellisilla kappaleilla, katsotaan tavallisesti olevan sekundaarisia ja primaarisia ominaisuuksia.
  - a) Mitä ovat primaariset ominaisuudet?
  - b) Mitä tarkoitetaan sekundaarisella ominaisuudella? George Berkeleyyn (1685–1753) mukaan kaikki kappaleen ominaisuudet ovat sekundaarisia. Mitä hän tarkoittaa?
  - c) Mitä Wittgenstein tarkoittaa kysymyksellään?

”207. Jos katselen lasin läpi puhdasta punaista ja se näyttää harmaalta, onko lasi todella antanut värille sen harmauden? Ts.: Vai näyttääkö vain siltä?”

Ludwig Wittgenstein, *Huomautuksia väreistä*
(*Bemerkungen über die Farben*, 1977; suom. Heikki Nyman)

6. Pragmatismmin totuuskäsitys korostaa tieteellisen teorian toimivuutta sen totuuden kriteerinä. Voidaanko siis teknologian toimivuudesta päätellä, että sen perustana oleva tiede kuvaa todellisuutta? Mitä toimivuudella tarkoitetaan?

Ptolemaioksen (n. 100–180) maailmankuva

7. *"Aineellisen elämän tuotantotapa on ylipäänsä yhteiskunnallisen, poliittisen ja henkisen elämän ehtona. Ihmisten tajunta ei määrää heidän olemistaan, vaan päinvastoin heidän yhteiskunnallinen olemisensa määrää heidän tajuntaansa."*

Karl Marx, *Poliittisen taloustieteen arvostelua*
(*Zur Kritik der politischen Ökonomie*, 1859; suom. Antero Tiusanen)

- a) Selitä, mitä Marx tarkoittaa edellisellä.
  - b) Valaise asiaa esimerkein.
  - c) Ota kantaa Marxin väitteen pätevyyteen ja perustele kantasi.
8. Sanotaan, että paratiisissa ja helvetissä ei ole oikeudenmukaisuutta. Voidaanko kuvitella sellainen luonnollinen tila, jossa ei vallitse minkäänlainen oikeudenmukaisuus? Miksi oikeudenmukaisuutta tarvitaan yhteiskunnassa?
- +9. Edellä olevassa tehtävässä numero 4 on tekstinäyte Noam Chomskylta. Kerro, millainen on empiristinen käsitys ihmisluonnosta Chomskyn mukaan, ja pohdi, miten ideologia sitoutuu ihmiskäsitykseen.

- +10. Käsittele oppi-, kulttuuri- ja henkilöhistoriallisesti naisia tieteen ja filosofian uranuurtajina. Pohdi, miksi filosofian ja tieteen historiassa mainitaan enemmän miehiä kuin naisia. Voit käyttää laajasti muissa oppiaineissa saamiasi tietoja.

Hypatia n. 370–415

Annie Besant
1847–1933

Marie Curie 1867–1934

Hannah Arendt
1906–1975

Simone de Beauvoir
1908–1986

Julia Kristeva
1941–

Martha Nussbaum
1947–